

typ, hvilken synes vara den som äldst, mest och vidsträcktast användts i vårt land. Dessa äro ståndstockar försedda med flyghål utan fluster. Den fig. 2 afbildade har en höjd af 0,82 m. och ett tvärmått af 0,32 m. Till fäste för kakorna äro pinnar, s. k. *strilar*, korsvis instuckna genom väggarna, så att ändarna af hvarje sticka fram ett stycke utanför stocken, jfr bilden. Virket i denna stock är asp, under det den här afbildade liggstocken, likasom alla de öfriga bistockarna i Nordiska Museet, är tillverkad af al.

N. E. H.

En dryckeskanna från 1600-talet.

Af bevarade bouppteckningar och dylika handlingar känner man, att kärl af silfver ofta till ganska betydande antal funnos icke blott i stormännens utan äfven i de borgerliga hemmen under 1600-talet. Under reduktionens och den stora ofredens tider gingo emellertid större delen af dessa skatter förlorade, och det är ej så ofta man numera får i sin hand en silfverpjes, som bevisligen varit i svensk ägo under det karolinska tidehvarfvet. Den rikaste samlingen af dylika pjeser finnes i Kreml i Moskva och utgöres af de gåfvor, som af de svenska konungarna tid efter annan skänktes till de ryska tsarerna vid ambassader och dylika tillfällen. Det är en samling praktkärl, bordsuppsatser, fat, pokaler och dylikt, hvartill antagligen motstycken funnits i Sverige, dock säkerligen blott i konungens eller de allra rikaste stormännens ägo. Det öfvervägande flertalet af dessa föremål var af utländsk, företrädesvis tysk tillverkning; det var först mot slutet af 1600-talet, som det svenska guldsmedsyrket nådde den fullkomning, att alster därpå ansågos jämgoda med de utländska.

Några praktpjeser liknande dem i Kreml hafva icke här hemma bevarats till vår tid; det, som finnes kvar af för profanbruk afsedt 1600-talssilfver, är i allmänhet anspråkslösare pjeser: dryckeskannor, låga skålar, bågare med och utan filigranornering, skedar och dylikt, och äfven dessa slags föremål förekomma ingalunda talrikt.

Kyrksilfver — kannor, kalkar, oblataskar och dopskålar — från 1600-talet finnes ännu mångenstädes kvar. Det har därför varit med särskildt intresse som Nordiska Museet begagnat sig af ägarens tillmötesgående att få undersöka och fotografera den här afbildade präktiga dryckeskannan af silfver från 1600-talet, fig. 1, som en gång tillhört en af landets mest lysande stormän, Magnus Gabriel De la Gardie.

Fig. 1. Dryckeskanna af silfver, som tillhört Magnus Gabriel De la Gardie.
I enskild ägo.

Som synes är det en cylindrisk kanna af en form som var vanlig under 1600-talets senare del. Kannans lif är prydt med ett rikt drifvet naturalistiskt blomstermönster: stora vallmoliknande blommor och rikt flikiga blad; ett liknande motiv omgifver locket. Drifningen är utförd med mycken skicklighet och af en karaktär som icke är ovanlig på i Sverige förekommande tyska silfverarbeten från denna tid. Som fötter tjäna tre stycken tämligen klumpigt utförda små lejon, som hålla en kula mellan framtassarna; ett liknande djur

är anbragt som knopp uppe å locket vid dess gångjärn. Det smala, elegant böjda handtaget erinrar om den inom stenhuggarkonsten vanliga ornamentsart, som tyskarna benämna »Knorpelwerk», och som liknar broskbildningarna i det mänskliga ytterörat. Denna handtagets form skulle hänföra kannan till en jämförelsevis tidig period af 1600-talet, men af den drifna dekorationen att döma torde det ligga närmast till hands att antaga, att den tillverkats på 1660—70-talet, sannolikt i Nordtyskland, möjligen i Hamburg. Motsatsen mellan den eleganta drifningen och de mera tafatt utförda lejonerna talar jämväl för detta antagande.

Fig. 2. Locket till dryckeskannan.

Sedan kannan i Tyskland inköpts och kommit till Sverige, har Magnus Gabriel De la Gardie låtit en svensk, sannolikt väl en stockholmsk, guldsmed å locket anbringa hans vapensköld under grefflig krona, omgifven af två palmkvistar och bokstäfverna M. G. D. L. G., allt i drifvet arbete och utfördt af en betydligt mindre skicklig hand än den öfriga drifna dekorationen. Bokstäfverna, af hvilka D och L, som synes af bilden fig. 2, äro sammanbundna, betyda naturligtvis Magnus Gabriel De la Gardie.

Kannan mäter i höjd öfver tumknoppen 0,198 m. och i diameter 0,145 m. Den bär i botten en två gånger inslagen stämpel, fig. 3, innehållande eventuellt bokstäfverna A I T B, hvilken icke återfinnes i det förnämsta arbetet öfver tyska silfverstämplar: M. Rosenbergs »Der Goldschmiede Merkzeichen», Frankfurt a. M. 1890. Mo-

nogramstämplar af denna karaktär förekomma ofta på nordtyska, särskildt Hamburger- och Danziger-arbeten från denna tid. De upplysningar, som Rosenberg meddelar om guldsmiderna i dessa städer, göra tydligen icke anspråk på fullständighet. — Någon stämpel angifvande tillverkningsorten bär kannan icke.

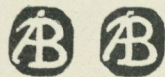

Fig. 3. Stämplar i botten af drykeskannan, förstorade.

Kannan räknades förvisso icke till de dyrbaraste pjeserna i Magnus Gabriel De la Gardies silfverkammare, men den utgör icke desto mindre ett intressant prof på en art af föremål, som på sin tid säkerligen i stort antal funnos i Sverige. Den har alltsedan Magnus Gabriels dagar aldrig gått i köp utan genom arf kommit i den nuvarande ägarens hand.

Upk.

Gnideld som preservativ.

Då jag våren 1906 undersökte G. J. Adlerbeths handskrifter på Uppsala Universitets bibliotek, påträffade jag bland annat ett bref, som torde äga ett icke obetydligt kulturhistoriskt intresse. Det är skrifvet af den gamle Adlerbeth själf och riktadt till dennes son Jacob, som vid tillfället befann sig i Stockholm. Den händelse, som i brefvet skildras, visar på ett egendomligt sätt den folkliga traditionens seghet. Vid ett kritiskt tillfälle, en hastigt utbruten boskapspest, då inga verksamma hjälpmedel tyckas möjliga att finna, griper man tillbaka på ett nedärfdt bruk, hvars anor väl kunna ledas upp till vårt släktes barndomstider: man söker sätta en gräns för den hotande olyckan genom att använda den heliga gnideldens signande kraft.

Adlerbeth beskriver förloppet på följande sätt:

— — — Sistnämnde dag (d. v. s. den 6 sept. 1818) kl. 5 om morgonen väcktes jag af Rättaren som kom att berätta mig, det ankommit bud från Sjöaslått förmålt att Boskapspest gick i Wireda Socken men att en *rökelse* vore anländ till bemalte gård, hvarmed